

AZ ÉRTÉKEINK ÚTJÁN A NYÍRSÉGBEN, BEREGBEN

**VÁSÁROSNAMENY
2022**

Az értékeink útján a Nyírségben, Beregben

(TANULMÁNY)

Készítette :

SZATMÁR-BEREG POLGÁRI EGYESÜLET

Küszölt a VP6 -19.3.1-17 jelű támogatás keretében 1923991329 iratazonosítójú határozathoz
kapcsolódóan

VÁSÁROSNAMÉNY

2022

TARTALOM

- I. Bevezető, előzmények
- II. Helyzetfeltárás, környezetelemzés, SWOT
 1. Egy Jobb Életért LEADER HACS területének adottságai , értékei
 2. A Felső-Tisza Völgye Vidékfejlesztési Egyesület
- III. Területi együttműködések fejlesztési lehetőségei azonosítása
- IV. Együttműködés stratégiája
- V. Összefoglalás

I. Bevezető, előzmények

Az Egy Jobb Életért Egyesület a Felső Tisza Völgye Egyesület, A beregi Ifjúságért Közművelődési Egyesület konzorciuma támogatásikérelmet adott be a működési területük azaz Szabolcs-Szatmár-Bereg megye dél-keleti, észak-keleti a magyar-román-ukrán országhatár mentél húzódód akcióterületen zajló közösségi gazdasági együttműködések fejlesztésére. Ennek egyik alapdokumentuma ezen tanulmány, amely összegyűjti megvizsgálja, elemezi rendszerezi azokat területeket, lehetőségeket, amelyet a két akcióterületen jelen lévő értékek, erőforrások közösítésével, egyesítésével új dimenziókba helyezhetik a helyi szereplők terveit, tevékenységeit. Mint az egyik legkeletibb LEADER térségek re vonatkozó tanulmány számol mind azon hátrányokkal, lehetőségekkel amelyekkel határmentisége, központoktól, centrumoktól való távolsága predestinálja. Súlyos társadalmi és gazdasági hátrányait páratlan természeti kincsek, kulturális, történelmi és vallási hagyományai, emlékei és az ezekre épülő lehetőségek igyekeznek ellensúlyozni.

A tanulmányban meghatározásra kerültek azok a nagy területek, amelyekre fókuszálva igyekeznek a két térség kapcsolódási pontjait vizsgálni, ezek a fókuszterületek ea következők:

1. A helyi gazdasági életképességének és versenyképességének megerősítése, növelése, a helyi erőforrásokon alapuló termék előállítás előtérbe helyezése. Helyi termék K+F-ek ösztönzése, elősegítése.
2. Gazdasági szereplők együttműködésének erősítése, REL-ek kialakításának, illetve hálózatszerű közösségének ösztönzése. A termékek piacra jutását, piaci pozícióját erősítő hálózatok multiplikátor hatású együttműködések kialakítása, több vállalkozás és szolgáltatástípus ötvözésével, illetve a civil szereplők részvételével.
4. A fiatal generáció helyben maradását, helyben tartását elősegítő folyamatok indítása, közösségük és generációk közötti együttműködés, tudásátadás elősegítése, élővé tétele.
5. A helyi, térségi és nemzetközi együttműködések ösztönzése, a helyi társadalom és közösség, az azonosságtudat erősítése, a helyi értékeken alapuló hagyomány teremtő aktivitások ösztönzése, elősegítése, célorientált tevékenységek támogatása
6. Táji-, környezeti-, történelmi-, és kulturális értékek megóvása, hosszú távú fenntartható hasznosításuk elősegítése. Értékeink megóvásán, környezettudatos fejlesztésén és hasznosításán keresztül turisztikai együttműködések kialakítása

II. Helyzetfeltárás, környezetelemzés, SWOT

1. Egy Jobb Életért LEADER HACS területének adottságai , értékei

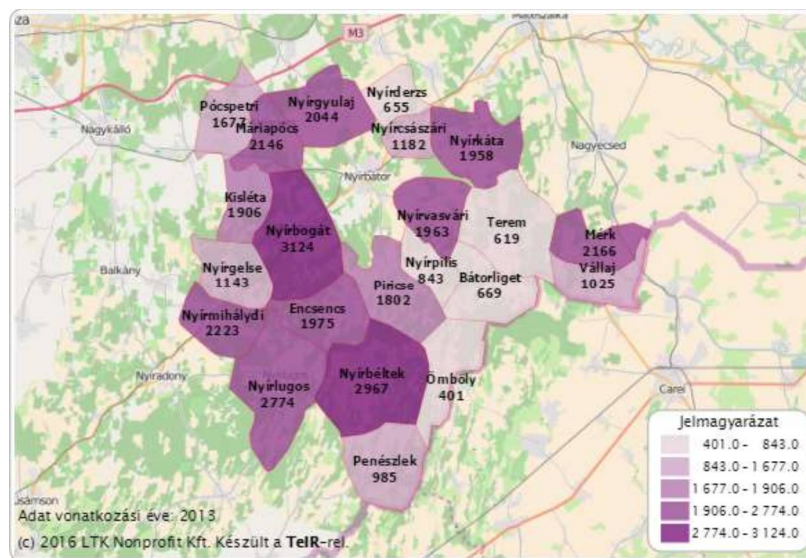
Az Egy Jobb Életért KHE HACS Szabolcs-Szatmár-Bereg megye dél-keleti szélén húzódik, közvetlenül a magyar-román határon. A megyeszékhely a járásszékhelytől 42 kilométerre, a HACS központi irodájának helyét adó településtől 35 kilométerre helyezkedik el, a térségi központtól főváros távolsága közel 270 kilométer, amely megközelítése a legtávolabb eső településtől autópályán keresztül is közel 3 óra.

A közlekedést tekintve a térség, és elérhetősége javult az **M3-as autópálya közelségével** ez különösen a megyeszékhely, a főváros és a régióban lévő nagyvárosok elérhetőségét javította, de gazdasági szempontból áttörést nem hozott. Az egyetlen főútvonal a 471-es számú kétsávos út, amely délnyugat- északkelet irányban kettémetszi a térséget, innen pedig négy irányban futnak sugarasan a változó minőségű helyközi utak. A sugarakat körkörös összekapcsoló vonalak híján a térségben több zsáktelepülés is található (Ömböly, Bátorliget, Encsencs, Nyírderzs). A belterületi utak 95 %-a aszfaltozott, az elmúlt években a bekötő utak minősége is jelentősen javult, de még ez is további fejlesztésre szorul a települések jobb elérhetősége érdekében

A térségen két **vasúti fővonal** fut át Debrecen-Mátészalka (110.sz.) és a Nyíregyháza-Mátészalka (113.sz.), mind a kettő Záhony-Csop (UA) felé csatlakozva, valamint Nagykárolyi (RO) szárnyvonallal A két vasútvonal a területünkön 5 településen rendelkezik megállóhellyel. A vasúttal nem rendelkező településeken az Szabolcs Volán Zrt. **autóbuszai** egészítik ki a tömegközlekedést. Legkedvezőtlenebb a tömegközlekedés az átmenő forgalommal nem rendelkező zsáktelepülések és a határmenti települések 4-5 járatpárral A tömegközlekedési infrastruktúra állapotára jellemző, hogy mind a közúti, mind a vasúti tömegközlekedést kiszolgáló építmények (buszmegálló, várótermek, buszöblök) ugyan 2012 év végére 15 településen korszerűbbé váltak, de **további fejlesztésre szorulnak**.

A térségben Nyírcsászáriban, Nyírlugoson és Máriapócsot található 2km, 0,5km, illetve 0,9km hosszú belterületi **kerékpárút** Máriapócsot Pócspestrivel összekötő út hossza 2,3km. 2015-ben további szakaszok épültek ki a Nyírmeggyes – Nyírbátor összekötő szakaszokon, így jelentősen javult a térség kerékpáros összeköttetése. Ezzel szemben az ezt **kiszolgáló egyéb infrastruktúra rendkívül hiányos**, problémás a kerékpárok megfelelő tárolása, a hulladék elhelyezés, hiányzik a megfelelő infrastruktúrával rendelkező pihenőhely, egyéb kapcsolódó szolgáltatások.

Az Egy Jobb Életért HACS akcióterületének térszerkezeti adottságai nagyon vegyes képet mutatnak. Többféle településtípussal és nagysággal találkozhatunk. Legnagyobb városa Nyírbátor, de a teljes jogosultsággal bíró települések közül a 3124 fő lakos számú Nyírbogát a legnagyobb település, ezt követi Nyírbétek nagyközség 2967 és Nyírlugos város 2774 lakossal. Városi ranggal két 2000 fő lakos szám feletti település rendelkezik: Máriapócs és Nyírlugos. A két kisebb város mellett meghatározó nagyközségek találhatóak a térségben, de a 4-600 fős kistelepülések is jelen vannak kisebb számban. A megye ezen területére nem jellemző aprófalu 600 fő alatti lakossal egyedül Önböly rendelkezik, amely zsáktelepülés jellegénél fogva is nehezebb helyzetben van. 600 és 1000 közötti lakosa 5 településnek van. Ebből is látható, hogy az 1000 és 3000 közötti lélekszámú települések aránya a legmagasabb. Jelentősebb külterületi lakott hellyel Bátorliget, Nyírbogát és Nyírbátor. Ez utóbbi többek között ezen külterületével vált jogosult a LEADER forrásokra.

A térségben potenciális **fejlesztési centrum** a járásközpont kivételével **Máriapócs**, ahol a **vallási turizmus és a termálvíz** révén találhatunk jelentős értékeket. A kiemelkedő természeti értékei miatt **Piricse és Bátorliget jelent fejlesztendő turisztikai csomópontot** mivel infrastrukturális feltételei hiányosak (**G.2.8**), kihasználtsága és ismertsége a népszerűsítés hiánya miatt nem megfelelő. Nyírbogát elhelyezkedése és térségi funkciói miatt szintén kiindulópontot jelenthet humán erőforrás fejlesztése tekintetében, valamint a meglévő termelő és szolgáltató kapacitás bekapcsolásával, versenyképességének növelésével Nyírbátor közelsége miatt.

1. Környezeti adottságok

A HACS területet az Alföld Dél-kelet Nyírségi homokhátság húzódik. Területe szélhordta homokkal fedett hordalékkúp síkság, a felszín legnagyobb részét finomszemű szélhordta homok átlagosan 8-10 cm vastagságban fedi. A lapos részeken foltszerűen lösz iszap, illetve barnaföldek keletkeztek. Talaja kovárványos barna erdőtalaj, humuszos homok, helyenként réti talajok is előfordulnak. Ezen területek különleges formája a „nyírvízlaposok”, melyek egykor medermaradványokban alakultak ki. Ilyen a Bátorligeti-láp is. Természetes élővilága

mészmentes, enyhén savanyú homoktalajon fejlődött ki, a homok, futóhomok az uralkodó talajtípus. A szélerózió (defláció) a megye területének egyhatodán veszélyezteti a termőtalajt, ami érinti a térséget is. A Nyírség homokvidékén a buckaközökben a körülményektől függően lápok, láprétek, láp- és ligeterdők találhatók. Átlagosan 20–50 m magasan emelkedik a Tiszántúl síkja felé, a legmagasabb pontja a Nyírgelse területén található 183 méter magasan.

A 2/2002 (I.23) KöM-FVM együttes rendeletének 1. és 2. sz melléklete alapján a Dél- és Kelet-Nyírség területe és azon belül 18 településünk fontos érzékeny természeti területének (ÉTT) tekinti. A kiemelt jelentőségű természetvédelmi **Natura 2000 területeink** a Hortobágyi

Nemzeti Park részei, amely az **ökoturizmus kialakításának és fejlesztésének lehetőségét ugyanakkor a természetkárosítás veszélyeit is magában hordozza.** A kiemelkedő természeti értékek közül kiemelendő az Ömbölyi-erdő, Fényi-erdő, Bátorligeti Nagy-legelő, nyírpilisi Újtanyai-lápok, nyírbélteki Bika-rét, nyírgyulaji Kis-rét, nyírlugosi Gúti-erdőrész, Nyírmihálydi-legelő, piricsei Júlia-liget, pócspetri Csikós-lápok, Teremi-erdő, Nyírség-

peremi-égerségek. Bátorliget mellett a legértékesebb területekből négy különálló foltban néhány hektárt, már 1938-ban "természeti emlékké" nyilvánítottak, amely az 1950-ben létrehozott, összefüggő, 53 hektáros **Bátorligeti-ósláp**

Természetvédelmi Terület alapját képezte. A **Fényi erdő** a hajdani hatalmas kiterjedésű fás vadonok legszebb fennmaradt képviselője, jelenleg a védett terület kiterjedése 297,7ha

Nyírgelsén a **baromlaci természetvédelmi** terület válthat ki érdeklődést, valamint a Hoportyó, ami a Nyírség legmagasabb pontja, és a **Piricsei**

Júlia-liget.

Szép látványt kínál ezen kívül Nyírpilisen a Lógata, a Gánás környéki természetvédelmi terület és a Kopaszdomb a 167méter tengerszint feletti magasságban fekvő földvárával, valamint a Penészleki horgásztó.

A földfelszín alatt minősített **gyógy- és termálvíz van**, melynek megléte jelenleg még nincs kihasználva, de Máriapócson működő **Keresztelő Szent János termáلكút és szabadidőpark**

található, melynek vizét használja a helyi és környékbeli lakosság. Ennek további hasznosítása a jövőben hangsúlyosabb szerepet kell hogy kapjon. A termálvíz, mint természeti érték lehetőséget biztosít egyrészt az **újszerű energiahordozók** felhasználására (hőcserélők, geotermikus energiahasznosítás), másrészt a termálvízhez kapcsolódó **turizmus** kiépítésére.

Jelentős felszíni folyóvizeink nincsenek, de a térség észak-keleti része a Szamos-Kraszna vízgyűjtőjéhez tartozik. Ehhez kötődően a **Bejárható Magyarország** program keretében a megyében több akciócsoport együttműködésével induló vizituristicai kezdeményezéshez kapcsolódóan kiegészítő turisztikai szolgáltatások kiépítésével tudunk csatlakozni. Területünk mind természeti, táji mint épített környezeti adottságai révén a **kerékpáros turizmus** fejlesztésében lehet erős. A meglévő kerékpár utak fejlesztésével, összekötésével, újak kialakításával és azok kiszolgáló, kiegészítő infrastruktúrával való ellátásukkal tudunk egy fenntartható, környezetbarát és rendkívül népszerű turisztikai ágazatban versenyképesek lenni. Ezen a területen hosszú távon szeretnénk szintén a Bejárható Magyarország programba bekapcsolódni.

A megyében közül a HACS területének térségében a legnagyobb az **erdővel borított területek** aránya, ez a mutató folyamatosan változó ütemben növekszik. Az erdőtelepítéseknek köszönhetően a kitermelhető fatömeg a jövőben emelkedni fog, ami egyrészt ökológiai szempontból kedvező hatásokkal bírhat a levegőszennyezés alacsony mértékének megtartására, illetve gazdaságfejlesztő hatással bírhat a ffeldolgozás és az egyéb faipari tevékenységek vonatkozásában. A megújuló energiahordozók térhódításával a biológiai tüzelőanyagok, a biomassa egyre nagyobb szerepet fog kapni, ami szintén az **erdősítés és erdőgazdálkodás** tevékenységét fogja ösztönözni. Mindezek mellett kiemelt feladatként kell kezelni a **vadállomány megőrzését** .

A **környezetterhelés alacsonynak** tekinthető, mely köszönhető ez a térség viszonylag alacsony iparosodási fokának, a zsúfolt főutaktól való mentességnek. Nincs jelentős szennyezőanyag-kibocsátó telep,, valamint az alacsony népsűrűség (**E.1.5**) is kevesebb terhelést jelent. A levegő minőségére legjelentősebb hatást a közlekedésből, a lakossági fűtésből és az ipari tevékenységből származó szennyezések gyakorolják. .A közúti közlekedés következtében a

térség területén áthaladó 471-es fő út mentén alakulhat ki magasabb szennyezőanyag kibocsátás. Az alacsony környezetszennyezési szint szintén az **ökoturisztika**, illetve általában a **turizmus fejlesztésének** lehetőségeit támasztják alá. A környezettel, környezetvédelemmel kapcsolatos **oktatás és szemléletformálás** az egyik legfontosabb tevékenység a környezet állapotának hosszú távú megőrzése és fejlesztésének érdekében megvalósítása érdekében. Ezért fontos az oktatásba, a gyerekek délutáni foglalkozásaikba is beépíteni a környezetvédelem és természetvédelem ismereteinek elsajátítását. Fontos lenne **erdei iskolák, tanösvények kialakítása** a hosszabb távú, komplexebb oktatási programokhoz.

A jelenlegi települési hulladéklerakó telepek potenciális szennyező-forrásnak tekinthetők, a kommunális infrastruktúrák nem megfelelő kiépítettsége a környezet szennyezését jelenti. A településeken csak a kommunális hulladék elszállítását biztosítja az önkormányzat, a veszélyes és egyéb hulladékokról a lakosság gondoskodik, így azok nem kerülnek szakszerű megsemmisítésre. A szelektív hulladékgyűjtés minden településen van, a nagyecsed-i lerakóba történik a szállítás.

A térség természeti adottságát tekintve a napsütéses órák száma magas, ezen adottság lehetőséget teremt a napenergia kihasználására, különösen az energiaellátástól elszeparált területeken (pl.: természetvédelmi turisztikai központok, külterületi, erdei létesítmények).

2. Kulturális erőforrások:

A térség a rossz gazdasági mutatói ellenére olyan kulturális, vallási és természeti értékekkel bír, hogy éves szinten több száz ezres látogatottságot ér el. Ennek a vonzásnak a fókuszában a vallási turizmus áll. **Máriaócsra a „Könnyező Szűz Máriához”** több mint háromszáz éve, zarándokként érkeznek az ide látogatók vallásuk gyakorlása, hitük megerősítése céljából. Mindemellett

növekszik azok száma is, akik mint turisztikai látványosságot választják úti célként a Nemzet Szentélyét. Máriaócsa kiemelt egyházi zarándokhely, Mária-kegyhelyét minden évben Európa számos pontjáról látogatják. **Szent Bazil rendi kolostora és a Szent Makrina apáca zárdája** úgyszintén turisztikai látványosság. Ez a különleges adottság országos és nemzetközi szinten is egyedivé teszi a térséget, azonban a térség ezen jellegzetessége és nevezetessége köré még nem épültek ki egészen azok a komplex szolgáltatási struktúrák, amelyek aztán gazdasági erőforrásként is jelentőssé tehetik azt. Az utóbbi évtizedekben a **zarándokszokások**

megváltoztak, a látogatók térségben eltöltött ideje mérséklődött, mivel nem találtak olyan kiegészítő tevékenységet, amelyek biztosítanák a látogatók számára a hosszabb idejű kikapcsolódást. Ez visszavetette a vallási turizmushoz kapcsolódó vállalkozások növekedését, amely ismételten visszahatott a térségben töltött vendégéjszakák arányára, mivel a szálláshelyek számának jelentő növekedése mellett érzékelhetően nem nőttek az itt töltött vendégéjszakák. A turisztikai attrakciók, szolgáltatások, látványosságok kialakítása és a további, értékekkel bíró települések bevonása a szolgáltatások körének bővítésébe kulcsfontosságú feltétele lesz az ágazat fejlesztésében, illetve a már meglévő értékek hasznosításában. Ennek hatására szükséges megtalálnunk azokat a kitörési pontokat, amelyek hosszú távon biztosíthatnák a térség vallási kultúrájára épülő turisztikai sokszínűségét, és ezzel együtt a gazdasági fenntarthatóságát, ami a meglévő szálláshely állomány hatékonyabb kihasználását is eredményezné.

Az akcióterületen számos **műemléki és műemlék-jellegű épület található**, többnyire templomok található, melyek a térség turisztikai vonzerejét jelenthetik. A korábbi EMVA forrásoknak köszönhetően már több épület megmentésére sor kerülhetett, de még mindig sok helyen leromlott fizikai állapotban vannak, és jelentős felújításra szorulnak. Sokszínű

építészeti látnivalót kínálnak a környék **görög, illetve római katolikus templomai** (Encsencsen, Máriapócs, Nyírbélteken, Nyírcsászáriban, Nyírderzsen, Nyírpilisen és Penészleken), valamint a református templomok (Nyírbátorban, Encsencsen, Nyírgelsén, a XII. századi ref. templom Nyírmihálydiban és Piricsén). Jelentősebb, a térségre is kiható turisztikai vonzerő Nyírbátorban az 1640 körül épült faszindelyes harangtorony, valamint az 1480-as években épült minorita kolostortemplom és a Báthory Várkastély.

A térség kulturális emlékhelyekben nem bővelkedik, de a **nyírségi és nemzetiségi néphagyományok** megőrzésére évről-évre egyre több kezdeményezés indul. A nyírségi hagyományok életben tartása elsősorban a **gasztronómiai rendezvények, fesztiválok**, a falunapok keretében történik. Ezeknek a rendezvényeknek a megtartásában, a hagyományok megjelenítésében a LEADER közösségnek nagyon nagy szerepe van. Egyrészt a rendezvények generálásában, másrészt azok szervezésében, a szervezés hálózatosításában, és támogatásában. Ilyen pl. a Bélteki hagyományőrző nap Nyírbélteken, a Bogáti Forgatag Nyírbogáton, a Kanál-is Fesztivál Piricsén. A **nemzetiségi rendezvények** közül meg kell említeni a roma autentikus zenei hagyományok megőrzésére, valamint, a sváb élet hagyományainak bemutatását célzó rendezvényeket úgy mint Strudli Fesztivál, Sváb bál. Emellett a mai kor kedvteléseinek helyt adó **szórakoztató rendezvények** is méltóak a megemlékezésre, mint pl. a Tragacsderby Nyírcsászáriban. A Katonanóta Fesztivál a katonadalok megőrzését, felelevenítését célozza, ehhez kapcsolódik, a Balkányi Szabó Lajos által szerzett Kossuth nóta is - amelyet sokan népdalként ismernek – ebből a térségből származik.

A térség egy **műemlék jellegű faluval** is büszkélkedhet. Mérken még élnek és bemutathatóvá válnának a sváb hagyományok, szerveződnek erre épülő rendezvények is, illetve helyi feldolgozók és kézművesek. Tájháza, védett csűrjei és portái a hagyományos sváb építészetet és kultúrát mutatja be. **Épített örökségként** megemlíthető a magántulajdonban lévő Bogáty Kúria Nyírbogáton, illetve a Zsuzsi vonat helyi védett végállomása Nyírbélteken. Bátorligeten a kiemelt természeti értékeket bemutató Ósláp Múzeum és a Tuzson János Ökocentrum említhető.

Humán erőforrás terén vannak erős hiányosságok vannak, a **képzett fiatalok elhagyják a térséget**. Alacsony végzettségű a lakosság nagy része, és sajnos viszonylag gyenge a közösségszervező erő. A közösségi munkát helyi vagy térségi civil szervezetek látják el, ennek hiányában a helyi önkormányzat látja a feladatot. A kistérségben számos, különböző tevékenységi körű civil szervezet van jelen. Megtalálható mind az oktatás, és ifjúságvédelemhez kötődő, mind a sportoláshoz fűződő, mind a kulturális tevékenységi körrel bíró, mind a közbiztonságot célzó egyesület. A helyi társadalmi szervezetek tevékenységi körüktől függetlenül közösségépítő, közösségerősítő szereppel bírnak, így különösen fontos jelenlétük a kistérségben és a településeken egyaránt. Ezeknek a szervezeteknek tevékenységükhöz és napi működésükhöz nem állnak rendelkezésre az **anyagi és az infrastrukturális feltételek**. Mivel a helyi társadalom életében fontos szerepet töltenek be, így **működésük segítése fontos feladata a HACCS számára**. Ez nem csak az anyagi támogatás biztosítására vonatkozik, hanem **információs és szakmai segítségnyújtásra** is.

3. **A társadalom állapota:**

3.1. Demográfia

A HACCS településeinek együttes területe 781,61 km², amely a megye területének több, mint 13%-a. A támogatásra jogosult lakónépessége 36 299 fő, amely a megye lakosságának megközelítőleg 6,5%-a. A népsűrűséget tekintve a kistérség 46,42 fő/km² értékkel elmarad a megyei és a régiós értékektől, azaz a ritkábban lakott területek közé tartozik.

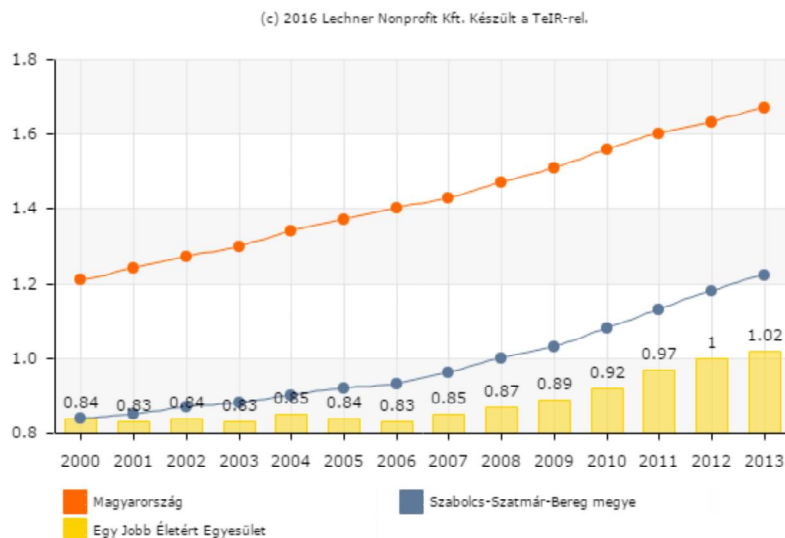
A lakosság számának alakulását a természetes szaporodás/fogyás és az elvándorlás különbözete adja meg. Mélypontot a térség 2010-ben élt meg, amikor ez a különbözet -5,3 ezrelék volt. Az ezt követő években ez a különbözet folyamatosan mérséklődik, elsősorban a születések számának lassú növekedésével. Ezt a lakosság szám csökkenést a 2007 -2008-ban lezajló rendkívül nagy elvándorlás is okozta, amely 2010-re szűnt meg, majd 2013-ra ismét lassú emelkedést mutatott.

A települések esetében 2001 és 2008 között a legnagyobb mértékű lakosságszám csökkenés Bátorliget településen volt megfigyelhető, ahol több mint 10%-kal csökkent a népesség száma. További jelentős csökkenést felmutató települések: Penészlek, Ömböly, Terem, Nyírcsászári. Ezzel szemben kiemelkedik Nyírpilis település, ahol közel 20%-kal nőtt a népesség 2001 és 2008 között. Emelkedés volt tapasztalható még Piricse és Nyírmihálydi esetében. A többi településen stagnálás, vagy kismértékű csökkenés volt jellemző **(E.1.7)**.

Az elvándorlás csökkenése valószínűleg a járásközpont, Nyírbátor gazdasági vonzerejének köszönhető, illetve a helyi fejlesztések humán erőforrás-igénye emelkedésének köszönhető..

Emellett a természetes fogyás is mérséklődött, így összességében bár nem állt meg a lakosságszám fogyása, de jelentősen mérséklődött az utóbbi időben.

A korösszetétel esetében a megyei kistérségekkel, valamint a megyei, régiós és országos értékekkel összehasonlítva térségben az egyik legmagasabb a fiatalok aránya. A 0-14 évesek aránya megközelíti a lakosság 18 %-át. Ezzel párhuzamosan pedig a 60 év feletti korosztály aránya 17% körül mozog. Mindemellett 2013-ra az öregségi mutató is 1,03 körül alakul, minimális emelkedést mutatva.

A két népszámlálás közötti időszakban jelentősen megnőtt a magukat cigány nemzetiségűnek vallók száma, amely a tapasztalati adatok alapján a kimutatottnál jóval magasabb. Vannak olyan települések, ahogy az iskolába 100%-osan halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek járnak (Nyírcsászári, Nyírpilis). A cigány etikai kisebbséghez tartozó népesség 2001 - 2011 közötti változását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az adott időszak alatt arányuk több, mint 5%-kal növekedett, a 2001-es 7% 2011-re 12,5% -ra emelkedett.

Az akcióterület településein belüli korösszetétel nagy különbségeket mutat. A fiatalok arányát vizsgálva kiemelkedik Nyírpilis település, ahol a lakosság több mint 40%-a 17 éves vagy fiatalabb, a 60 évesnél idősebb népesség aránya viszont a 10%-ot sem éri el. Megemlítendő még Nyírmihálydi, Piricse, Encsencs és Ömböly települések, ahol szintén magas a fiatalok aránya. Jellemzően ez a mutató a roma lakosság magas arányával hozható összefüggésbe. Ezzel ellentétben egyes településeken előregedő lakosság jellemző pl. Bátorliget, Penészlek, Pócspetri, Terem, ahol eléri vagy meghaladja a 60 évesnél idősebb korosztály aránya a 20%-ot.

3.2. Foglalkoztatottság

A 15-64 év közötti népességben belül a foglalkoztatottság 42 %-os, amely közel 8%-kal alulmúlja a megyei és 17%-kal az országos átlagot. Azonban ez 2001 óta jelentősen javuló tendenciát mutat. Ez látszik a **regisztrált munkanélküliek számának csökkenésében** is. A tartós munkanélküliek százalékos aránya majdnem változatlan, minimális csökkenést mutat, azonban

figyelembe véve a munkanélküliek számának csökkenését, a tartós munkanélküliek egy része is munkához jutott. Sajnos a jelenleg regisztrált munkanélküliek több, mint fele 180 napnál régebben regisztrált álláskereső. A háztartások csaknem fele szintén foglalkoztatott nélküli. A térség lakosaira jellemző az **ingázás**, mivel helyben megszűntek a helyi munkaerőt felvevő állami intézmények, illetve vállalkozások. Az ingázók száma ma is jelentősen, közel 15%-kal meghaladja a megyei és országos átlagot. A helybéli munkahelyek folyamatos megszűnésével ez az arány tovább fog növekedni.

A HACS településeinek élők népesség körében rendkívül **magas az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők** száma. Ez a negatív jelenség nem mutat releváns változást az utóbbi években sem, és ez a **regisztrált munkanélküliek körében drámai mértékű**. A legfeljebb 8 osztályt végzett regisztrált munkanélküliek aránya 2013-ban 64% volt az összes regisztrált munkanélküli számához képest. Ez az arány az országos átlagot 24%-kal, a megyei átlagot 13%-kal haladja meg. Ezzel együtt nagyon alacsony a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma. Kimondhatjuk, hogy mind **gazdasági, mind társadalmi téren egyik legnagyobb és kezelendő probléma az iskolázottság alacsony mértéke** és az ennek következtében bekövetkező elszegényedés, lemorzsolódás és a tanult minták továbbvitelén keresztül a szegénység reprodukálása. A problémák tovább görgetése olyan további negatív hatásokat gerjeszt, amelyek kezelése túlmutat a térség önálló probléma megoldó képességein.

A nők foglalkoztatásának egyik legnehezebben megoldható problémája a gyermekvállaláshoz köthető. A gyermek születését követően – annak érdekében, hogy a korábbi munkahelyüket megtartsák – hamar vissza szeretnék térni a munkába, azonban a gyermekek szempontjából ez túl korai. Ennek áthidalása érdekében több munkahely **részmunkaidős foglalkoztatással** segíti az átmeneti időszakot. További jó megoldást jelenthetne a **táv munka**, de erre a foglalkoztatók még ebben a térségben nem nyitottak

3.3. Jövedelmi viszonyok

A jövedelmi viszonyok vizsgálatánál elsősorban a száz lakosra jutó személyi jövedelemadó befizetőik számát, a nettó belföldi jövedelem összegét és a gyermekvédelmi kedvezményben résztvevők számát tudjuk statisztikai szempontból figyelembe venni. 2013-ig a száz lakosra jutó adófizetők száma egyenletes, de lassú mértékben növekedett, 2013-ra 38,1 fő. Ez az arány viszonylagosan jónak mondható, hiszen kezd felzárkózni a megyei és országos arány mértékéhez. Más a helyzet az egy főre jutó nettó jövedelem esetében, ahol mind az országos, mind a megyei szinttől jelentősen elmarad. Az országosan 719 086, megyei szinten 538 542 forint 401 421 forint a területi átlag. Az adózók számának emelkedése a járasszékhelyen fellendülő foglalkoztatás növekedés érezhető, ugyanis a jövedelmek emelkedése és az adófizetők arányának emelkedése egyszerre figyelhető meg. Mindemellett még mindig jelentős a jövedelemmel nem rendelkezők, vagy közmunkában foglalkoztatottak aránya.

A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások száma csökkent, javult valamelyest a lakhatási feltételek, azonban az új lakásépítések száma majdnem nullára csökkent. Javult a közműellátottság és az internetelérés is.

A térség településeinek nagy részén megtalálhatóak szegregátumok, vagy szegregációval veszélyeztetett területek, ahol az alacsony végzettségű és alacsony jövedelemmel rendelkező lakosság él. Ennek kezelése pár éve kezdődött, de folyamatos munka hiányában ezek a hatások negatív irányba húzzák vissza a településeket. A korábbi időszakban 3 település valósított meg komplex telep programot. Ezek azonban 2 év időtartamúak voltak, befejezésüket követően még nem került kiírásra a következő időszak hasonló programeleme, így hatásuk nem tud

folytatólagos lenni. Pozitív példákat tekintve kb. 10 éves időtávban lehet jelentősebb változást elérni folyamatos munkával. Ezeknek a hátrányoknak a hatásait leginkább a fiatal generáció sínyli meg, akik számára nehéz lesz kikerülni a megszokott közegből, ezáltal hiába fiatalabb a lakosság a térségben, sajnos a fiatalság egy része amennyiben nem kap megfelelő segítséget nem tud majd bekerülni a munkaerőpiacra, hanem újratermeli a meglévő munkanélküliséget.

A civil szervezetek száma az elmúlt években jelentősen nem változott, minimálisan csökkent a lakosság arányában. Elsősorban sport, polgárőr egyesületek, nyugdíjas klubok és hagyományőrző egyesületek találhatóak a településeken. Néhány településen már ifjúsági egyesületek és ifjúsági terek is megtalálhatóak, azonban ez nem jellemző).

3.4. Közszolgáltatások

3.4.1. Oktatás, közművelődés

A humán közszolgáltatások terén a **bölcsődei** szolgáltatás, amely szinte teljes mértékben hiányos, kizárólag egy településen, Nyírgyulajban működik. **Óvodai és iskolai** férőhelyek tekintetében nincs szolgáltatási hiány, esetükben a szolgáltatások minőségének és infrastrukturális hátterének javítására lenne szükség. Alapfokú oktatási intézmény nem minden településen van. jelenleg Nyírderzsről, Vállajról, Nyírkátáról, Bátorligetről, Ömbölyről és Penészlekről iskolabusz szállítja a gyerekeket a környező iskolákba.

A **könyvtári** szolgáltatások száma mélyen alatta marad a megyei, illetve országos átlagnak, de a meglévők esetében elmondható, hogy a meglévők kihasználtsága is jelentősen csökkent az informatikai hálózatok kiépítésével és a modernizációval. A könyvtárak a korábbi időszakokban fontos közösségi térként funkcionáltak, mára elveszítették közösségi jellegüket, nem tartottak lépést a szolgáltatások érdeklődést kiváltó fejlesztésével, illetve állományuk bővítésére nincs anyagi fedezet, **mozgókönyvtári** szolgáltatásokkal igyekszik a megyei Könyvtár a helyzetet javítani.

3.4.2. Egészségügyi és szociális infrastruktúra

Az egészségügyi szolgáltatások elérhetősége és minősége az elmúlt időszakokban sem változott. 2010-es adatok szerint a **házi orvosok** száma 20 volt, néhány településen egyáltalán nincs jelen házi orvosi ellátás, azt egy másik településen biztosítva érhetik el a lakosok tömegközlekedési eszközökkel, az önkormányzat által biztosított falugondnoki szolgálattal. (Nyírpilis, Nyírderzs, Penészlek, Ömböly, Terem) egyáltalán nincs jelen ez a fajta egészségügyi alapellátás. Még alacsonyabb a működő **házi gyermekorvosok** száma, ebből ugyanis a térségben mindössze 4 van, de a jogosult települések között csak egy praxis található, Nyírlugoson. **Gyógyszertár** 8 településen, míg **fiókgyógyszertár** további 5 településen működik. Az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma a kistérségben 1907 fő, ami meghaladja mind a megyei, mind az országos szintet jelentősen meghaladja (2-300 fővel) az ideális 1300 lakos/orvos arány helyett.

Az egészségügyi intézmények tekintetében nem csak a szolgáltatási hiány, hanem a **kedvezőtlen infrastrukturális helyzet** is nehezíti az ellátás színvonalát. A **járó beteg szakellátást** a kistérségben a Szatmár-Beregi Kórház és Gyógyfürdő nyírbátori szakrendelője és a mátészalkai szakrendelő biztosítja. **Mentőállomás** a kistérségben Nyírbátorban és Nyírlugoson működik. Kórházi ellátás legközelebb csak a megyeszékhelyen Nyíregyházán és Mátészalkán vehető igénybe.

A szociális ellátás keretében a települések többségében megtalálható valamilyen idősek ellátását nyújtó alapellátási vagy szakellátási intézmény, melyek maximális kihasználtsággal működnek. Egyes esetekben a gondozottak száma meghaladja a férőhelyek számát is.

A pedagógiai szakszolgálati tevékenység a térségben járászékhely központjában kistérségi ellátás keretében biztosított. Ellátott szakfeladatok: nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, pszichológiai tanácsadás. Alapfeladatai közé tartozik: étkeztetés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, családsegítés, támogató szolgáltatás, közösségi ellátások, gyermekjóléti szolgáltatás, átmeneti elhelyezés, védőnői ellátás, iskola- egészségügyi ellátás, anya-, gyermek- és csecsemővédelem, pedagógiai szakszolgáltatás, nevelési tanácsadás, gyógypedagógiai szolgáltatás, gyógy-testnevelés, nappali ellátás.

3.5. Egészségügy, szociális helyzet

Egyrészt a fent leírt infrastruktúra és szolgáltatási hiányosságok miatt, másrészt a helyi társadalomra általában jellemző elszegényedés, depriváció, a társadalmi hátrányok újratermelődése miatt **a lakosság egészségi állapota katasztrófálisnak mondható**. Létezik a térségünkben olyan település, ahol a háziorvos napi forgalma a település lakosságának 10 %-a, napi szinten 200-250 fő. Ez jelentős leterhelést jelent az egészségügyi humáninfrastruktúra számára is.

Különösen veszélyeztetett helyzetben az egyedülállók vannak, akik kevésbé számíthatnak közvetlen és gyors segítségre. Az alacsony jövedelmi szint közvetlen összefüggésben van az egészség romlásával. Az egészség romlása pedig további jövedelemszint romlását gerjeszti a munkaalkalmasság elvesztésével, a magasabb gyógyszerköltségekkel és az egészségkárosodás véglegesülésével és újabb, a korábbi betegséggel összefüggésbe hozható újabb egészségügyi problémákkal.

Egyre szélesebb körben tapasztalható az egészségtelen, mozgásszegény életmód, az egészségre károsító hatást gyakorló, sok esetben olcsó és rossz minőségű élelmiszerek fogyasztása. Ez részben az itt élők gazdasági helyzetével, részben a információ- és ismerethiányukkal, részben pedig a reklámok általi túlzott befolyásoltságukkal lehet összefüggésben.

Az egyre romló egzisztenciális viszonyok mellett egyenes arányban és ezzel szoros összefüggésben nő a szenvedélybetegek száma. Legsomorúbb tény, hogy az alkohol és a drog és a dohányzás (itt kiemelten a rossz minőségű, szennyezett szintetikus drogok) egyre nagyobb teret nyernek a fiatalok és egészen gyermekkorúak körében. Ezek a gyermekek szenvedélybeteg családtagok mellett felnőve viszik tovább a tanult mintákat és ezzel reprodukálják és sokszorozzák felnőtt korukban ugyanezen problémákat.

Az egészségtudatos, mentálisan erős, probléma megoldásra alkalmas magatartás képességeinek kialakítását már gyermekkorban el kell kezdeni, ezért szükséges a - hátrányos helyzetű csoportok számára kiemelten - **gyermek és ifjúsági programok** keretében egészségnevelési, felvilágosító akciók szervezése és lebonyolítása, melynek keretében a tudatformálás erősítése, az egészséges táplálkozás széleskörű elterjesztése, illetve a káros szenvedélyek veszélyeire történő figyelemfelhívás (a drogfogyasztás, túlzott szeszital fogyasztás, dohányzás, játékszenvedély) történik.

A HACS csatlakozni kíván a „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégia 2013-ban a térségben indított programjához. A program keretében 3 településen csatlakoztak a **Biztos Kezdet programhoz**, amely jelenleg is működik Piricsén, Nyírmihálydiban és Kislétán. A Széchenyi 2020 program keretében EFOP támogatással folytatódik a gyermekesély program, amihez kapcsolódóan a fentebb említett oktatási, szabadidős programok tudnak csatlakozni .

4. Gazdaság

4.1. Gazdasági szerkezet

A terület **foglalkoztatottságát nemzetgazdasági ágak szerint** vizsgálva megfigyelhető, hogy kistérségi szinten a mező- és erdőgazdálkodásban dolgozók aránya meghaladja a megyei szintet mind az ipar, építőipar, mind a szolgáltatás tekintetében elmarad attól. Az ágazatok közül legtöbben a szolgáltatási szektorban dolgoznak, ezt követi az iparban, építőiparban dolgozók száma, legkevésbé a mezőgazdaságban dolgoznak .

A **regisztrált vállalkozások** körében is ugyanez az eltolódás mutatkozik a szolgáltatási ágazat irányába. Az ezer lakosra jutó vállalkozások száma itt némileg meghaladja az országos átlagot, de alatta marad a megyei átlagnak. Azonban ez a szám az utóbbi években alig változott. A mikrovállalkozások vannak túlsúlyban, azon belül is azok, amelyek tényleges foglalkoztatást nehezen tudnak generálni. Kisvállalkozás 47 db, középvállalkozás 2 db van a térségünkben. Az egyéni vállalkozók száma csökkent, míg a társas vállalkozásoké hasonló ütemben nőtt.

A regisztrált vállalkozások száma nő, az őstermelők száma azonban 2013-ban nagyon nagy mértékben csökkent. Közel 1200 fővel csökkent az őstermelők száma. Ettől függetlenül az őstermelők száma a megyei és az országos szinthez képest is magasnak mondható, azonban jövedelmezőségük, önfenntartó képességük alacsony. Az egyéni vállalkozók száma szintén csökken, míg a társas vállalkozásoké kb. hasonló arányban nő. Alapvetően a mikrovállalkozások vannak túlsúlyban, azon belül is azok, amelyek tényleges foglalkoztatást nehezen tudnak generálni. Foglalkoztatotti létszámukat tekintve 10 fő alatti vállalkozás 2011-ben 912 volt, 10 és 49 foglalkoztatotti létszám közötti 47, és mindösszesen 2 középvállalkozás működött a HACS területen 50 és 249 fős foglalkoztatással. Nagyvállalat nincs a területen. A működő társas vállalkozások száma 10 év alatt (2011-2020) kb. 10%-kal nőtt.

A működő vállalkozások versenyképessége gyenge. Jelentős részük a szolgáltatásban, különös tekintettel a vendéglátóipar, a kereskedelem és a fuvarozás területén, illetve a mezőgazdaságban tevékenykedik, ellátási területük településszintű. 2001 és 2011 között duplájára emelkedett a szolgáltatási területen működő vállalkozások száma.

A vállalkozói aktivitás valamennyi településen rendkívül alacsony, innovációs képességük gyenge, ennek sok esetben az anyagi források hiánya, de emellett az információ, illetve a humán tőke megújuló képességének a hiánya szab gátat.

4.2 Ipar és a mezőgazdaság jellemzői

A LEADER jogosult településeken nagyon alacsony az iparosodás foka, a járás- és térségközpontként funkcionáló Nyírbátor erőteljesebb vonzást jelent az ipari tevékenység telepítésének.

Nyírbátornak és az ott működő Ipari Parknak erőteljes gazdasági szerepe van a HACS

településeiről magas létszámot foglalkoztató vállalkozásaival (MSK, COLOPLAST, SERIOPLAST, Unilever, tekerceslőgyár, Petis - Művek, Diehl Aircabin stb.) . Ezek az üzemek sok esetben azzal a problémával állnak szemben, hogy vagy nem tudják megfelelő képzettségű erőforrással feltölteni a munkaerő szükségletüket, vagy alacsony jövedelmezőségük miatt minimális a megkereshető reálbér. Ezért nem kapnak megfelelő számú munkaerőt, vagy megszüntetik az üzemrészeit, így létszámleépítésekre kerül sor.

A kistérség természeti erőforrásai közül az építőipari nyersanyag, a homok és a fa alapanyag a legjelentősebb. A térségben erőteljes a feldolgozóipar jelenléte, alapvetően a mezőgazdasági termékfeldolgozás és a könnyűipari tevékenységek dominálnak. Ezek közül is a legerőteljesebb a fafeldolgozás. A könnyűipar esetében azonban az utóbbi években visszaesés figyelhető meg, mely elsősorban gyárbezárásokkal magyarázható. Ettől függetlenül továbbra is leginkább az élelmiszeripar, a fafeldolgozás és a könnyűipari tevékenység a leggyakoribb.

A térség területének 60%-a homoktalaj, melynek kedvezőtlen tulajdonságai között szerepel a rossz vízmegtartó képesség. Ebből kifolyólag a biztos termés érdekében öntözésre van szükség. A kistérségben azonban jelentős felszíni víz nem található, így az öntözéshez szükséges mennyiséget a felszín alól emelik. A termőföldek minőségét illetően elmondható, hogy a megyében a mezőgazdasági terület átlagos aranykorona-értéke elmarad az országos átlagtól, a megyék közül itt a legalacsonyabb, átlagosan 12 AK körül. A homokos talajok miatt a térségben sem sokkal jobb a helyzet, a szántók 8,98 AK értékűek. Legmagasabb Máriapócson (14,2 AK), legalacsonyabb Nyírbéltek (5,4 AK). További problémaforrás a talajvíz mélysége, így a növényzet rétegvízből történő vízfelvétele nehézkes. ki.

A kedvezőtlen adottságok ellenére a megye é a térség jelentős szerepet tölt be az ország növénytermesztésében. A térségben a szabolcsi alma, meggy, nyírségi burgonya, dohány, napraforgó és a szatmári szilva termesztése vált tradícióvá. Ezek termőhelyi körzeteiben speciális szakismeret halmozódott fel. A mostoha talajadottságok és a kedvezőtlen éghajlati viszonyok csak a magas tűrőképességű, igénytelenebb növények termesztését teszi lehetővé. A kistérség állattenyésztése nagymértékben visszaesett, a hagyományos nagyüzemi állattartás pedig lényegében megszűnt. A családi gazdaságokban a baromfi tenyésztése iránt mutatkozik érdeklődés és piaci kereslet. A Nyírbátorban működő baromfifeldolgozó (Bátorcoop) hosszú távú és biztos felvevő piacot jelent a kistérség baromfitenyésztői számára. A Bátorcoop baromfi feldolgozó üzem állati hulladékaira épült Biogáz üzem térségi hatókörű, azonban energiát alapvetően a baromfi feldolgozó tevékenységére termeli vissza.

Az ipari növények közül a napraforgó termesztése kapott hangsúlyt, míg Nyírbátorban működött a Cereol (növényolaj gyár). Szántóföldi növénytermesztés keret elsősorban kukoricát, rozst termesztnek. A környező területekhez képest a hagyományosnak számító burgonyatermesztés elenyésző.

Hiányos a mezőgazdasági termékekhez kapcsolódó feldolgozóipar. A helyi jellegzetességű termékek (házi szilva-, almapálinka, gyümölcslekvárok stb.) a jogi szabályozás következtében nem jelennek meg a helyi kereskedelemben, illetve megfelelő szervező- és ösztönző erő nélkül nem alakulnak ki a kistermelők, magas hozzáadott értéket előállító kisüzemek önfenntartó gazdaságai. A pontszerű kezdeményezések helyett ezt **hálózatszerűen, a termeléstől az értékesítésig felfűzött integrált tevékenységként kialakítani. Jelenleg is működnek Termelői Csoportok és szövetkezesek, de ezek hatékonysága, szervező ereje nagyon alacsony.**

Az erdőgazdálkodáshoz kötődő, a ffeldolgozó iparra épülő vállalkozások fejlődési lehetőségei kimagaslóak. A térséget nagyarányú erdőszültség jellemzi, amely a megyei szinthez képest is kimagaslóan nagy területeket jelent. A települések közül a legnagyobb területű erdővel Terem (2459ha), Nyírbéltek (2421,4ha), Nyírbogát (2416,4ha), és Nyírlugos (2370,1ha) rendelkezik. Az erdőterületek nagy kiterjedése a mezőgazdasági termelés számára kedvezőtlen talajadottságok játsszák a legnagyobb szerepet. Az erdészet nem tartozik a munkaigényes ágazatok közé, mivel a telepítés és a betakarítás időszakai között alig-alig teremt munka- és megélhetési lehetőséget.

Az erdőgazdálkodásból származó hulladék energetikai célra történő hasznosítása is az ültetvények további bővítését irányozzák elő.

Az állattenyésztés megcsappant (sertés, juh, szarvasmarha), az állattartás nem volt kellően támogatott a mezőgazdaság körébe. 10-12 évvel ezelőtt, amikor is országos program támogatta a szarvasmarha kivágást, az állatállomány töredékre csökkent. Penészléken tejfeldolgozó üzem épült néhány éve erre az ágazatra, de ma az üzem a térségen kívülről „importálja” a szükséges alapanyagot, holott a termelői adottságok és a mezőgazdasági kultúra lehetőséget adna a szarvasmarhatartásra.

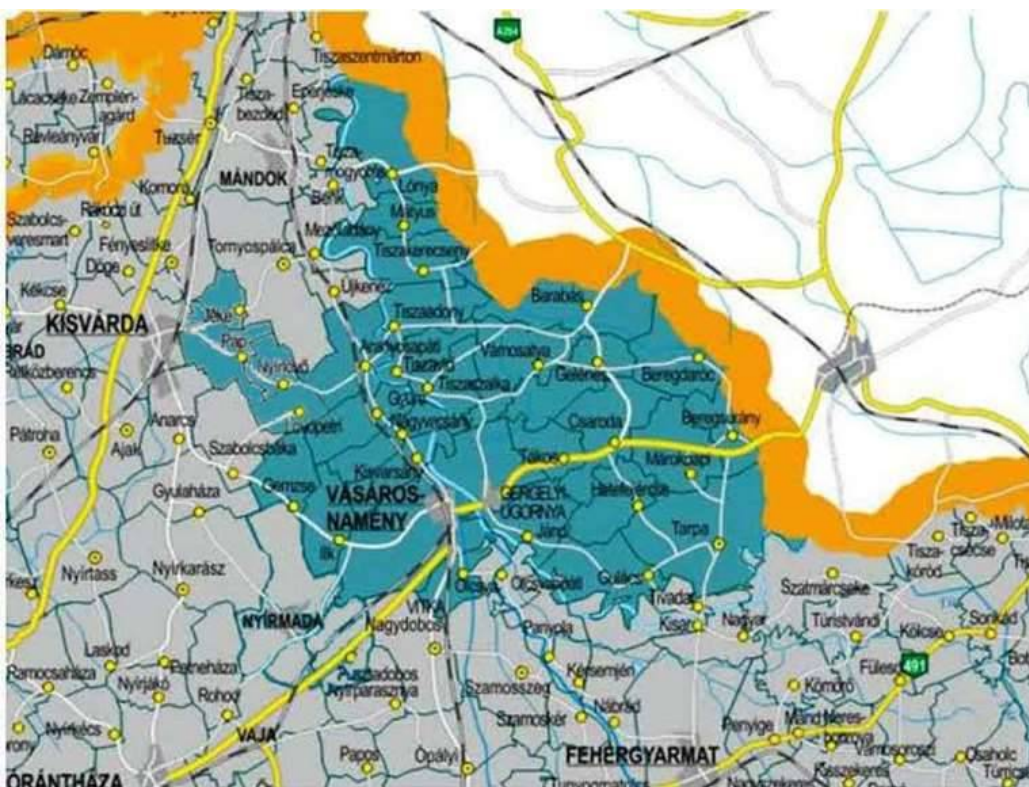
5. Összegezés

A térségben jelentős problémát jelent a munkanélküliség, ezen belül is a tartós munkanélküliek aránya. Ez két forrásból táplálkozik. Egyrészt a humánerőforrás nem alkalmas az olyan típusú munkavégzésre, amelyek a térségben hiánnyal küzdenek, másrészt nincs megfelelő vállalkozói kapacitás, amely felszívna ezt a nagy mennyiségű munkaerőt. Így sok településen a közmunka az egyetlen lehetőség a jövedelemszerzésre. Mindemellett a vállalkozói aktivitás terén is hiány mutatkozik, ugyanis a térség jelentős turisztikai, mezőgazdasági és erdészeti potenciállal rendelkezik, valamint Nyírbátor folyamatos fejlődése révén az ottani gazdaság húzóerőre való rákapcsolódás lehetősége is adott. Mindemellett a meglévő kapacitások nem rendelkeznek kellő ötlettel, fellépéssel, innovativitással és anyagi fedezettel, hogy kihasználják ezeket a lehetőségeket, szükséges ezen kapacitásoknak a fejlesztése. Emellett a gazdasági szférát kiegészítő közösségi húzóerő terén is hiányok mutatkoznak, a települések nagy részén nincs megfelelő közösségsszervező erő, hiányoznak a kulcsemberek, akik fejlesztéseket generálnak.

További visszahúzó erőt jelent a térség szegregátumai és szegregációval veszélyeztetett területei, amelyek a fiatalok magasabb aránya mellett a munkanélküliség újratermelődését eredményezi.

2. Felső-Tisza Völgye Vidékfejlesztési Egyesület

A Felső-Tisza Völgye Vidékfejlesztési Egyesület térsége és működési területe az ország északkeleti részén helyezkedik el. Településeinek nagy része a Beregi-, kisebb részük a Nyírségi tájegységhez tartoznak. Az egyesület működési területe 30 településre-, a korábbi tervezési időszakban 31 településre terjedt ki. A települések közül 26 a vásárosnaményi járáshoz, 4 település pedig a kisvárdai járáshoz tartozik (Pap, Jéke, Nyírlövő, Lövőpetri). A Felső-Tisza Völgye térségének területe 603,1 km². Az itt élő állandó lakosok száma 2022-ben 34.450 fő. A térség legnagyobb lakónépességű-, egyetlen városi ranggal rendelkező települése Vásárosnamény városa 8.687 fővel. A térségre az aprófalvas település szerkezet jellemző. Egyik fontos mutató alapján a térségben - igaz az országos adathoz képest kisebb mértékben – a természetes fogyás mérvadó.

Felső-Tisza Völgye HACS által lefedett települések

Térszerkezeti, környezeti adottságok

A Felső-Tisza Völgye Helyi Akciócsoport (HACS) térségre kettősség jellemző mivel a települések nagyobb része a Beregi tájegységhez tartozik, kisebbik része pedig a Nyírséghez. A kettőséget erősíti az is, hogy a Beregi rész településeinek, mint egyetlen közigazgatási és gazdasági központként Vásárosnamény

funkcionál leginkább, ezt alátámasztja az is, hogy az aktív korú munkavállalók nagy részének megfelelő munkalehetőséget csak ez a város biztosít. Viszont a Nyírségi részen található települések lakosai számára Kisvárdai város is betöltheti a fentebb említett funkciókat. A térség elérhetősége szempontjából sokat jelent az M3 autópálya Vásárosnaményig történő megépítése. Így a megyeszékhely, Nyíregyháza már fél órán belül elérhetővé vált Vásárosnaménytől, ami a Beregi apró falvak lakosai számára is előnyt jelent. Az autópálya magyar-ukrán határig történő kiépítés a térség minden települése számára gazdasági lehetőségeik bővülését biztosítja. A térség meghatározó tájjeleme a Tisza folyó, mely nagyban befolyásolja a terület földrajzi adottságait. Ebből kifolyólag a Bereg felszínét nagy részben öntésanyagok és öntésiszapok borítják ez által termékenységük a kis tápanyag tőke miatt igen gyenge. A vízrajzi adottságoknak köszönhetően a Beregben igen sajátos mozaikos tájszerkezet alakult ki. A Nyírségi rész sem rendelkezik jó minőségű földekkel, mivel laza szerkezetű homoktalaj alkotja. A Beregi területek nagy arányban Natura 2000 védettség alatt állnak. A Nyírségi rész felől csak a Felső-Tisza hullámteret tartozik a védett területekhez. A Felső-Tisza Völgye területén több fokozottan védett természeti egység található, melyekben több fokozottan védett és védett növény és állatfaj él. Ezek fennmaradásának megőrzése fontos feladat, ennek érdekében fontos lépés volt a 2002-ben indult Érzékeny Természeti Területek programhoz való csatlakozás.

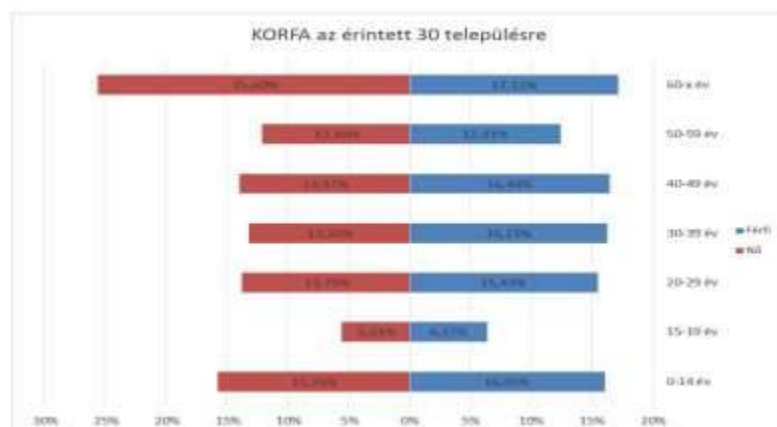
Kulturális, történelmi erőforrások

A térség szinte valamennyi települése rendelkezik építészeti, kulturális vagy történelmi emlékekkel. Építészeti örökségei a varázslatos középkori templomok és fából épült haranglábak, a Tarpai szárazmalom, valamint a kastélyok és kúriák. A Beregi tájegység sajátos népművészeti ága a keresztzemes hímzés, mely mára már egy márkanévé fejlődött. Hasonló hírnévnek örvend a Beregi szilvából készült népi hagyományos termékek, mint például a szilvapálinka, szilvalekvár, és az aszalvány. A térség egyedi történelmi és néprajzi hagyományainak köszönhetően a tradíciókhoz kapcsolódó rendezvények lebonyolítására alkalmas terület. A térség kulturális örökségének ápolásáért a helyi önkormányzatok is egyre többet tesznek, így folyamatosan növekszik a hagyományőrző céllal megtartott rendezvények száma. A községi hagyományőrző rendezvények között kiemelkedő a beregdaróci "Kenderes Napok" és a tarpai "Kuruc Fesztivál", és Szatmár-Beregi Szilvanapok, Zoárd-napok. A térségben az idegenforgalomban rejlő lehetőségek jelentősek a gazdag hagyományok megfelelő marketingjével, programcsomagok, túraútvonalak összeállításával és ajánlásával a turizmus húzóágazatnak számít.

A társadalom állapota, demográfia

A területen található településeket évekig kedvezőtlen demográfiai adatok jellemezték, de 2017. évhez viszonyítva az állandó népesség száma átlagban 5,06%-kal, a lakónépesség száma pedig átlagban 3,15%-kal növekedett. Ennek fő oka, az országhatárhoz közel fekvő településekre történő áttelepülés. Az állandó népesség és lakónépesség aránya egyes településeken a meghaladja a 20%-ot. De van olyan település is az akcióterülethez tartozó települések között, ahol több mint, 6%-kal csökkent a lakónépesség száma, az állandó népesség száma pedig több mint, 7%-kal. Az utóbbi évekhez képest az aktív korúak körében tapasztalható munkanélküliség csökkent. A pozitív foglalkoztatási mutató a közmunka programnak nagymértékben köszönhető. 2021. évben az akcióterülethez tartozó települések esetében a közfoglalkoztatottak száma 2 550 fő. A közmunka program munkahelyet biztosít a térségben az alacsony iskolai végzettséggel és alul képzettséggel rendelkező aktív munkaképes lakosság részére. 2021. évi adat alapján a nyilvántartott álláskeresők száma 1 867 fő. A munkavállalók fentebbi területi megoszlásából ered a lakosok jövedelem szintbeli kettőssége. A Vásárosnaményhoz és Kisvárdához közeli települések lakosainak jövedelmi helyzete kedvezőbb, bár még így is a megyei és országos jövedelmi viszonyokhoz képest alacsonyabb szintűek. A lakásviszonyok tekintetében is megmutatkozik a jövedelmi helyzet tekintetében megfogalmazott kettőtség. A külső periférián lévő települések esetében nagyobb arányú még mindig a komfort nélküli, illetve félkomfortos lakások száma.

A demográfiai adatok kedvezőtlen alakulását a természetes fogyás befolyásolja. Az aktív korú munkavállalók körében a vásárosnaményi járás tekintetében Vásárosnamény biztosít megfelelő számú munkalehetőséget, ezáltal a környező településekről nagyarányú az ingázó munkavállalók száma.

KORFA az érintett 30 településre

Az érintett 30 településről készített KORFA elemzése kapcsán megállapítható, hogy 0-39 éves korig a férfiak száma százalékosan 0,29 %-ról 3,03 %-ig nő. A 40-49 éves korosztálynál a férfiak és a nők közötti százalékos különbség visszaesett 2,43 %-ra, tovább csökken az 50-59 éves korosztálynál a különbség 0,31%-ra. A 60 éves korosztály esetében viszont a nők kerülnek többségbe, 8,48 %-kal több nő éli meg a 60. életévét, mint férfi.

Az egészségügyi alapellátás tekintetében a térségben megfelelő háziorvosi rendszer működik. Viszont az egyházi – és gyermekorvosra jutó lakosok száma az országos adatot meghaladja. Az apró falvas település szerkezethez igazodva az alapellátási feladatok körzetesítve történnek, települési központokban történik az ellátás. A térség központjának számító Vásárosnaményban kórházi ellátás is biztosított, valamint a térséget lefedő központi orvosi ügylet is működik. Humán közszolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében a HACS területén elég eltérő viszonyok tapasztalhatók. Bölcsődei ellátás jelenleg csak három településen biztosított (Pap, Tarpa, Vásárosnamény). Óvodai ellátás tekintetében kedvezőbb a helyzet mivel csak öt településen nincs biztosítva óvodai férőhely. A törvény módosítások következtében az általános iskolai ellátás tekintetében központosításra került sor, így több településen megszűnt az általános iskolai képzés. Középfokú képzésre a járási központban van lehetőség, ahol mind gimnáziumi, szakközép- és szakiskolai képzés is biztosítva van.

Infrastruktúra, közművesítés

A gazdaság fontos feltétele az infrastruktúra megfelelő kiépítése, amely a gazdaság fejlődése szempontjából is húzóerő lehet. A legfontosabb infrastrukturális elemek jelen vannak a kistérségben, ennek ellenére a megyei és országos átlagtól jelentős a térség lemaradása. Közúton a kistérség valamennyi települése elérhető. A közúti közlekedés fő útvonala a kistérséget átszelő 41. számú, Nyíregyháza – Vásárosnamény – Beregsurány közötti főút, amely a települések egy részét közvetlenül érinti. Távolsági buszjárat minden községben van, Vásárosnaményon keresztül a megyeszékhely és a többi megyei város is elérhető autóbusszal. A jelenlegi kedvezőtlen viszonyokon jelentősen javíthatna az M3-as autópálya határig tartó szakaszának megépülése, valamint az ehhez csatlakozó utak minőségének javítása. A közúti közlekedéshez kapcsolódnak még a térségben lévő határátkelőhelyek Lónya, Barabás, Beregsurány, valamint a szomszéd kistérségekben Záhony és Tiszabecs, melyek Ukrajnával teremtenek kapcsolatot, valamint a szomszéd kistérség települése Csengersima, mely Románia felé szolgálatot átkelőhelyet. Beregsurány, Záhony, Tiszabecs és Csengersima 24 órában üzemelő nemzetközi határátkelőhelyek, míg a lónyai és barabási átkelőhely időszakosan bonyolít határforgalmat. Az egész évben jelentős kishatár menti forgalom az utak bővítését, minőségi fejlesztését indokolja.

Közúthálózat

Közúthálózat

Vasútvonal a Bereg felé csak Vásárosnaményig vezet, a térség többi települése csak közúton érhető el. A szatmári térségben is Fehérgyarmaton kívül csupán néhány települést érint a vaspálya, így számos település teljes forgalmi árnyékban fekszik a vasútvonalakat illetően. Vasútállomással vagy megállóhellyel 7 település rendelkezik.

A két fő vasútvonal:

- Nyíregyháza- Vásárosnamény
- Záhony – Vásárosnamény – Mátészalka

A létező vonalak sem villamosítottak, a vonatok ritkán közlekednek, a vasúti kocsik korszerűtlenek, leromlott állapotúak. Ugyanez igaz a vasúti sínek minőségére is, aminek eredményeként a megyeszékhely és Vásárosnamény közötti 50 km-es szakaszt a vonat 2 óra alatt teszi meg.

Vasúti hálózat

A vízhálózatot illetően viszonylag jó a helyzet, amit Vásárosnamény város lakásainak 90, 8 %-os vízellátottsága is mutat, mely megközelíti a megyei átlagot (91,5 %). Ugyanez sajnos nem mondható el a szennyvízcsatorna kiépítettségre, mivel a közütemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya a térségben csupán 33,3 %-os, mely a megyei átlaghoz képest (44,0 %) elmaradást mutat. Általánosan elmondható, hogy a térségben a lakossági szolgáltatásokat biztosító ivóvíz, gáz és

elektromos hálózat kiépítettsége megfelelő. A villamos energiaellátás a megye többi térségéhez hasonlóan megoldott, a vezetékes gázhálózat a térség minden településén folyamatos kiépült.

A Felső-Tisza Völgye Vidékfejlesztési Egyesület akcióterületén 2021-es adatok szerint összesen 11 160 személygépkocsi volt forgalomban, valamint 1 161 db teherszállító jármű. 100 főre vetítve átlagosan 32 gépjármű az átlag.

Gazdaság

A kiskvárdai járásból a HACS területéhez tartozó települések munkavállaló lakosai Kiskvárdra településre ingáznak. A vállalkozások egyharmada, illetve a jogi személyiség nélküli társaságok közel fele a térség központjában, Vásárosnaményban találhatóak. A városon kívül a kistelepüléseken kevés létszámot foglalkoztató vállalkozások működnek, itt az egyéni vállalkozási forma dominál. A vállalkozások száma csaknem minden vállalkozási forma esetében elmarad a megyei átlagtól. A térségi vállalkozások többsége kisvállalkozás, ahol a foglalkoztatottak száma nem haladja meg a 10-20 főt. A jogi személyiségű társaságok esetében a vállalkozások héttizede nem foglalkoztat többet tíz főnél, 300-nál több dolgozóval rendelkező munkáltató. Ami a vállalkozások ágazati megoszlását illeti, a körzetben az ágazatok zöme megtalálható, a mezőgazdasági jelleg dominál, az ipar nem túl jelentős. A Felső-Tisza Völgye térségben igen nagyszámú szakképzetlen munkaerő aránya, ezért a vállalkozások szempontjából a betanított munkahelyi forma lenne a foglalkoztatás szempontjából a legmegfelelőbb. Azonban részben a korábbi gazdaságpolitikai döntéseknek, a gazdasági válságnak másrészt az infrastruktúra hiányosságainak köszönhetően, ebben a térségben ilyen jellegű munkát profitorientáltan nem lehet biztosítani. Ezért elsősorban a természet-közeli, hagyományokat megőrző turizmus fejlesztése, a mezőgazdasági tájtermékek feldolgozás szintjének a növelése, illetve térségre jellemző hungarikum minőséget garantáló termékek előállítására lehet az irányadó. A vállalkozások egyharmada, illetve a jogi személyiség nélküli társaságok közel fele a térség központjában, Vásárosnaményban találhatóak. A városon kívül a kistelepüléseken kevés létszámot foglalkoztató vállalkozások működnek, itt az egyéni vállalkozási forma dominál. Tárpa községben a Tárpa 35 Hungarikum Manufaktúra Kft., amely több 25 főt foglalkoztat. Beregdarócon működik a MOL csoportba tartozó kompresszorállomás. Mátyus település meghatározó vállalkozása a Mátyus Kft, mely elsősorban irodatechnikai alapanyagok gyártása, illetve logisztikai feladatokat lát el. Pap községben található a M-SPEED Kereskedelmi, Fuvarozó Szolgáltató Kft. Megállapítható, hogy a térségben a mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások száma 5.734 db, amely az összes működő, regisztrált vállalkozás 72,64 %-át fedi le. Az összes vállalkozás 23,11 %-át, azaz 1.824 db szolgáltató

vállalkozást tartanak nyilván az adott térségben. A legkisebb szelet a diagramon az ipar és építőipar ágazat látható, amely a 7.894 db regisztrált vállalkozás közül mindösszesen 336 db-ot jelent.

III. Területi együttműködések fejlesztési lehetőségei azonosítása, stratégiája

III.1. Kultúra

Mindkét célterületen szerveződnek évtizedekre visszatekintő közösségi programok, amelyek látogatók ezreinek jelentenek kulturális programot. (Forgatag, Zenei Napok, Szilvanap, Bergengócia) Ezek tematikája azonban különböző, ami lehetőséget ad arra, hogy programkínálatot szélesítve, a rendezvényeket vonalasítva egymás programját ezek az alkalmak erősítik. A kiemelkedő színvonalú kulturális programok kiszolgálása élénkíti a gazdasági tevékenységeket, a helyi turizmust. Ezek kéz a kézben egymást segítve a helyi kis és mikrovállalkozások üzleti érvényesüléséhez vezethetnek el.

Mind a két vidék híhetetlen gazdag történelmi múltjának emlékei szintén fejlesztésre méltók, a tematikus turisztikai utak bemutató pontjaiként szintén lehetnek a közeljövő fejlesztési programjai (Mária Út, Középkori templomok útja)

A sokszínű térségek kulturális értékeit az itt lakóknak egyéni, vagy intézményesített formában megismerhetővé kell tenni (iskolai, vállalati programok, egymás rendezvényeinek kölcsönös támogatása stb.)

III.2 Gazdaság

Innovatív technológiák bevezetése a mezőgazdaságban, például ökológiai gazdálkodás és precision farming.

Az élelmiszeripar fejlesztése, például a helyi termékek értékesítésének növelése.

A turizmus fejlesztése, például a természeti látnivalók megőrzése és a turisztikai infrastruktúra fejlesztése.

Az erdőgazdálkodás fejlesztése, például a fenntartható faipar fejlesztése és a biomassza hasznosítása.

A kézműipar fejlesztése, például a népi iparművészet és az ősi hagyományok ápolása.

A két HACS határmenti elhelyezkedése kiválóan alkalmas a szomszédos LEADER közösségek megkeresésére, határon átnyúló programok generálására. Az érintett EU országokon kívül (Románia, Szlovákia) Ukrajna is potenciális terület ebben, nemzetközi együttműködések keretében a helyi termelők, gazdasági társaságok piaci potenciálja növelhető. (pl.: INTERREG programok)

III.3 Turizmus

A Bereg és a Nyírség közös turisztikai értékei között szerepelnek a természeti látnivalók (pl. tavak, erdők), ősi kultúrák (pl. ősi falvak, román – gótikus stílusú templomok), gasztronómiai élmények (pl. helyi specialitások) és a hagyományok ápolása (pl. népi játékok, népi énekes hagyományok). Híhetetlen gazdag vadállomány (Guthi erdő, Bockerek). ezek alapján az alábbi tematikus területeken lehet életképes az együttműködés:

III.3.1. Vadászturizmus

Magyarországon az erdő-és vadgazdálkodás, az élőhelyvédelem és a jogi szabályozás együttesen teremti meg a sportvadászat, és a vadászturizmus feltételrendszerét. Hazánk vadállománya, vadászható fajainak összessége egy megújuló, megújítható természeti erőforrás melynek hasznosítása gazdasági jelentőséggel is bír (CSÁNYI 2009). A „vadászat” mint a bel-és külföldi társadalmi érintkezés – sajátos protokollrendszerrel rendelkező – formája mindig is jelen volt a magyar történelemben, magán hordozva az adott korszak viszonyrendszerének jellemzőit, sajátos vonásait.

A két célterület vadászati kultúrája egyidős az itt megtelepedett kultúrákkal , és az eltelt évszázadok alatt mára a nemzetközi szakmai díjaknak és világrekord trófeáknak köszönhetően – európai és világhírnévvel is rendelkező vadgazdálkodással és vadásztatással foglalkozó szervezetek tartják fent és szerveztek rá gazdasági tevékenységet

Mind a Nyírség és Bereg világszinten kiváló vadászati adottságú tájegysége magyarországnak, ennek köszönhetően bel és külföldi vadászok ezrei keresik és ejtik el itt a vadat jelentős vendégéjszakát töltve a területeken, ezzel a turizmus más szolgáltatóinak is bevételt biztosítva.

A felső Tisza árterei , galériaerdői és az alföldre egykor jellemző ősfás tölgyesei kiváló terepet jelentenek a cserkelésnek és leses vadászatának egyaránt. A területen működő vadásztársaságok folyamatosan foglalkoznak a vendégvadásztatással, a lónyai , bockereki dámalomány világhíres trófeákat termelt a gazdálkodóknak.

A vadászházak , falusi turisztikai szolgáltatók jelenléte a térség legnagyobb vadászhotelje elegendő szálláshelyet kínál az idelátogató vadászoknak . A Tourinform iroda a megyében Nyíregyházán kívül csak itt található, ami további programokat kínál a vadászat mellé .

A nyírségi homoki erdők gímállománya bevonza az illusztris vendégeket, szervezett vadászatokon az üzleti és állami vezetés illusztris tagjai szerezhettek itt vadászélményeket, több világbajnok trófeával gazdagítva a terület hírnevét . A HACS területének számos látnivalósja itt is kiegészíti a vadászturisztikai programokat

A vidék állapota, a flóra és a fauna egyedisége, levegő tisztasága, vadászturisztika általános infrastruktúrája, a rekreációs lehetőségek sokasága tálcán kínálja az együttműködés lehetőségét az ezen területen működő szervezeteknek: a két HACS mindössze 50 km re van egymástól, kiváló közúti (autópálya) összeköttetéssel. A fél óra elérhető két különböző jellegű vadászterület vonalas működtetése nagyobb élményt

Őztrófea a beregi mezőn

III.3.2. Kerékpáros turizmus

A Felső-Tisza mentén és a Nyírségben egyaránt nagyszerű lehetőségek rejlenek a kerékpáros turizmusra. A táj több tucat kilométer hosszú kerékpárutat kínál, amelyek a természeti szépségek mellett a helyi kulturális és gasztronómiai értékekre is fókuszálnak. A táj számos élményt kínál a kerékpáros turisták számára, beleértve a gasztronómiai élményeket, a kulturális programokat és a természeti látnivalókat.

A kerékpáros turizmus lehetőségei közé tartozhatnak:

Tematikus túrák: a táj több tucat kilométer hosszú kerékpárút kínál, amelyek a természeti szépségek mellett a helyi kulturális és gasztronómiai értékekre is fókuszálnak. (Közékkori templom útja, Mária Út, Gátkör)

Kerékpáros szállások: a kerékpárutak mentén található szállások széles választéka kínál lehetőséget a kerékpározók számára, hogy pihenjenek és töltsenek időt a tájban.

Támogató szolgáltatások: a Felső-Tisza mentén található szolgáltatások, mint például a kerékpárjavító műhelyek és a biciklis térképek, segítik a kerékpáros turisták utazását.

Kerékpáros versenyek: Vásárosnamény a kerékpározás Városa címbirtokosaként rendezője ifjúsági világkupának, amatőr kerékpáros versenyeknek, amely ezerszámra mozgatják meg a kerékpársport kedvelőit.

A kerékpáros turizmus egyre növekvő népszerűsége a célterület mentén lehetőséget teremt a helyi vállalkozások számára, hogy a turisták számára kínáljanak szolgáltatásokat és élményeket

Ifjúsági Kerékpár Világkupa befutó

III.3.3 Egyházi turizmus

A célterületen jelentős lehetőségek rejlenek az egyházi turizmus fejlesztésére. Az egyházi turizmus alatt azt értjük, amikor a turisták a vallási és kulturális értékek megismerése és megélése céljából utaznak. Az alábbi lehetőségek közül néhányat említhetünk:

Szent helyek: a Nyírségben olyan szent hely található, amelyeket a vallásos turisták szívesen látogatnak. (Máriapócs)

Templomok és kolostorok: az található templomok és kolostorok széles választékával az egyházi turisták számára érdekes élményt nyújthatnak. (Máriapócs, Nyírbátor, Lónya, Vámosatya, Csaroda, Tákos, Nyírmihálydi, Márokpapi)

Múzeumok: a Nyírségben található múzeumok történelmi és vallási értékeket őriznek, amelyek érdekesek lehetnek az egyházi turisták számára. (Beregi Múzeum, Bátori Vármúzeum)

Egyházi rendezvények: a megtartott egyházi rendezvények, mint például a búcsúk, misék és a processziók, érdekes lehetnek az egyházi turisták számára.

Szagrális turisztikai szolgáltatások: a Nyírségben található szagrális turisztikai szolgáltatások, mint például a vezetett túrák és a szállások, segíthetik az egyházi turisták utazását.

Az egyházi turizmus fejlesztése a Felső Tisza mentén és a Nyírségben lehetőséget teremt a helyi vállalkozások számára, hogy a vallási és kulturális értékeket kínálják a turistáknak, és ezzel hozzájáruljanak a helyi gazdaság fejlődéséhez.

Máriapócsi Bazilika

IV. Együttműködés stratégiája

Célja

A két területileg közel fekvő LEADER térség feltárt értékeinek, eddigi értékteremtő programjainak helyi gazdaságfejlesztési folyamatainak támogatására

- a közös turisztikai arculat kialakítása érdekében az együttműködés erősítése
- helyi foglalkoztatási potenciál erősítése a helyi termékek termelési feltételeinek javításán, illetve a piacra jutás elősegítésén keresztül, termék és szolgáltatáscserével a térségek gazdaságának fejlesztése
- A térségi identitást erősítő rendezvényeinek támogatása értékteremtő és alkotó közösségek tevékenységének támogatása
- Rászoruló társadalmi rétegek felzárkózásának, integrációjának elősegítés, pozitív diszkrimináció
-

Területei

- A termékek szolgáltatások piacszerzését, piaci pozícióját erősítő hálózatok multiplikátor hatású együttműködésének kialakítása a turizmus területén
- Termelő tevékenységet folytató mikrovállalkozások tapasztalatcseréjét, technológia transzfert biztosító programok

A két HACS céterület két nagyrendezvénye Bogáti forgatag és Bergengócia Fesztivál meghatározása magában foglalja a helyi és termelői termékek megjelenítését a rendezvényeken . A két térség ebben a formában működő vállalkozásainak a rendezvények kínálnak megfelelő fórumot a tapasztalat és technológiacserére.

- Képzett fiatalok helyben maradását elősegítő gyakornoki, illetve lakhatási, hazatelepülési programok
 - mindeket terület küzd az elvándorlással , elöregedéssel . A fiatalok helyben maradását támogató kezdeményezések a ok- é szükségközösség miatt nagyobb ívű programok , kezdeményezések céljává kell váljon biztosítva a fiatalok helyben maradását, életminőség javítását (Fészekrakó típusu programok, munkavállalást támogató progrmaok)
- Helyi identitástudatot elősegítő oktatási, illetve oktatást kiegészítő programok
A két terület kiemelkedően gazdag kulturális, történelmi , természeti értékekben , ezek bemutatására , az oktatás rendszerébe építésre. Iskolai és iskolán kívül ezeket a tevékenységeket civil és egyházi szervezetek profiljában kell illeszteni.
- Innovatív közösségi, térségek közötti programok megvalósítása, programsorozatok és együttműködésen alapuló rendezvények
Jelen program kezdeményezésére , a térségek termék és szolgáltatáspalettája megjeleníthető a nagyobb és kisebb közösségi rendezvények programkínálatában. Ennek gyakorlati kivitelezője lehet a szakmai közösség után a két HACS szervezete

- Táj-, természeti-, és kulturális értékek megőrzésére, fenntartható használatára irányuló turisztikai tevékenységek
- Hátrányos helyzetű családok és gyerekek számára szervezett oktatási, életmód tanácsadási, közösségszervező komplex programjai
- a széles nagyközönseget vagy egyes fontos szereplőket (pl. politikaformálók, jogalkotók, jogászok és az igazságszolgáltatásban dolgozók) célzó figyelemfelkeltés,
- a témáról szóló (on- és offline) kommunikációs, népszerűsítő és tájékoztató kampányok;
- koalíciók és együttműködések építése a civil szervezetek között, illetve a civilek és más érintettek, valamint a köz- és magánszektor szervezetei között;
- az uniós jogokhoz és értékekhez kapcsolódó civil platformok létrehozása, valamint az erről való párbeszéd elősegítése és elmélyítése helyi, térségi vagy országos szinten;
- az uniós jogokhoz és értékekhez, valamint az ezeket szolgáló közpolitikákhoz kapcsolódó ingyenes tanácsadás, a végrehajtás nyomon követése és figyelemfelhívás a problémákra („watchdog” tevékenységek);
- az uniós jogokhoz és értékekhez kapcsolódó törvények, jogszabályok és bírósági ítéletek végrehajtásának elősegítése;
- érdekvégyesítés az uniós jogokhoz és értékekhez kapcsolódó közpolitikai döntéshozatalban helyi, térségi vagy országos szinten, beleértve a hatályos jogszabályok megalkotásának, felülvizsgálatának és elfogadásának folyamatát;
- a széles nagyközönység tájékoztatása, a társadalmi részvétel elősegítése, az uniós és hazai politikaalkotás, valamint az uniós jogok és értékek érvényesüléséhez szükséges eszközök megalapozását szolgáló kutatás és elemzés;
- érzékeny társadalmi csoportok számára az uniós jogok és értékek érvényesüléséhez kapcsolódó szolgáltatások nyújtása (pl. áldozatvédelem, képzések, tanácsadás szervezése); - az uniós jogok és értékek érvényesülését szolgáló modellértékű, átvehető, majd szélesebb körben alkalmazható módszerek és beavatkozások fejlesztése és kipróbálása helyben, regionális vagy országos szinten.

Az együttműködések szereplői:

Önkormányzati

A térségben jellemzően kistelepülések működnek Önkormányzatok forráshiányosak , legtöbbjük területe érinti a komplex programmal segített térségekre vonatkozó kormányzati programokat, önálló kezdeményezésre szervezeti és gazdasági adottságaik csak korlátozottan alkalmasak. A kezdeményezőkézség a településmérettel általában arányos , sajnos ahol ahelyi fejlesztések legszükségesebbek ott van a legalacsonyabb szinten a partnerségi kezdeményezések száma.

Proaktív települési önkormányzatok a térségben: Vásárosnamény, Máriapócs , Nyírbogát, Nyírbátor, Barabás, Ilk , Piricse, Kisléta , Nyírgyulaj, Tarpa

Civil

A civil közösségek erodációja folyamatos , a 1990-es évek elején megalakult nagyszámú civil közösség mára csak nyomokban létezik, újak alakulása számbelileg nem jelentős. A tematikus szervezetek (horgász , polgárőr egyesületek, nyugdíjas klubok) megléte és működése mellett elenyésző az általános civil társadalmi problémákra reagáló szervezett közösségek megléte, alakulása Céletterületenként 5- 10

szervezet nevezhető meg aktív és bevonható közösségnek, ennek a szférának aktivizálását, revitalizálását célzó programok generálása prioritást kell élvezzen a közeljövőbe.

A közösségi kezdeményezésekben aktív civil szervezetek:

Beregszem Egyesület (Vásárosnamény)

Beregi Ifjúságért Közművelődési és Szabadidő Egyesület (Márokpapi)

Szabolcsi Fiatalok a vidékért (Nyírgyulaj)

Felső Tisza Völgye Egyesület (Vásárosnamény)

Egy jobb Életért Egyesület (Nyírbogát)

Szatmár-Bereg Polgári Egyesület (Vásárosnamény)

Vállalkozói

Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye két tanulmány szempontjából releváns területén a vállalkozási lehetőségek széles skálát foglalnak magukban, a kis és mikro vállalkozásoktól kezdve a nagyobb cégekig. Az alábbiakban néhány lehetséges vállalkozási lehetőséget említhetünk:

Mezőgazdasági termelés: az ország egyik legfontosabb mezőgazdasági régiójaként Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a termelői lehetőségek széles körét nyújtják.

Turizmus: a megye számtalan turisztikai látnivalóval rendelkezik, beleértve a természeti kincseket, a fürdőket és a gasztronómiai élményeket.

Kereskedelem: az ország egyik fontos kereskedelmi központjaként Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a kis- és nagykereskedelmi lehetőségek széles körét nyújtják.

Szolgáltatások: a megye széles körű szolgáltatásokat kínál, beleértve a szállodaiipart, a személyi szolgáltatásokat és a közszolgáltatásokat.

Ezen kívül még számos egyéb vállalkozási lehetőség áll rendelkezésre, beleértve a kreatív ipart, az informatikai szektort és a kutatás-fejlesztést.

A vállalkozói szféra tömegét mindkét térségben a mikro-vállalkozások alkotják a kisvállalkozások számossága mellett, a közép- és nagyvállalatok száma elenyésző. A tömegesen megjelenő mikro-vállalkozások gazdasági potenciálja alacsony nagyrésztük a fennmaradásért küzd. A helyi termékeket unikális szolgáltatásokat, a helyi erőforrásokat felhasználó turisztikai szolgáltatók piacra jutási feltételeinek támogatása szükséges a elkövetkező átfogó fejlesztési programokban .

Egyházi

Mind a két terület erős hitéleti közösségekkel rendelkezik, ezek történelmi múltja, gyökerei évszázadokra nyúlnak vissza a történelemben. A nyírségben elsősorban a katolikus (görög katolikus), a Felső-Tisza Vidékén a református egyház tevékenysége a számottevőbb. Az egyházak aktívak a közösségek mozgatásában, programszervezésében, megtartásában ez irányú tevékenységeiket mindenképpen támogatni kell a megmaradásuk érdekében. Az ide irányuló fejlesztések elsősorban szociális, oktatási vonalához, azon belül is közszolgáltatásoktól független tevékenységekre kell koncentrálnak.

Az együttműködés szempontjából releváns potenciális egyházi szereplők

- Magyar Katolikus Egyház
- Baptista Egyház
- Magyar Görög Katolikus Egyház
- Magyar református Egyház

SWOT elemzés

A SWOT elemzés egy rövidítése a Strengths (erősségek), Weaknesses (gyengeségek), Opportunities (lehetőségek) és Threats (veszélyek) szavaknak. A SWOT elemzés egy módszer a vállalat, projekt, vagy bármilyen más típusú tervezési folyamatok elemzésére. A SWOT elemzés fő célja, hogy betekintést nyújtson az adott szervezet erősségeibe, gyengeségeibe, lehetőségeibe és veszélyei közé.

A SWOT elemzés módszertana a következő lépésekből áll:

Az erősségek és gyengeségek meghatározása: Az erősségek azok a tényezők, amelyek a szervezetet képessé teszik előnyös helyzetbe kerülni a versenykörnyezetében, míg a gyengeségek azok a tényezők, amelyek hátrányos helyzetbe hozzák a szervezetet.

A lehetőségek és veszélyek meghatározása: A lehetőségek azok a környezeti feltételek, amelyek lehetővé teszik a szervezet számára, hogy előnyös helyzetbe kerüljön, míg a veszélyek azok a környezeti feltételek, amelyek veszélyt jelentenek a szervezet számára.

Az eredmények értékelése: Az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek összehasonlítása és értékelése, hogy meghatározzák a szervezet lehetőségeit és veszélyeit.

A két térség adottságainak terület- és vidékfejlesztési szempontú általános elemzése

Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
Kedvező földrajzi elhelyezkedés, három országhatár közelsége.	Perifériális elhelyezkedés országos és regionális viszonylatban.	Felértékelődnek az összefogásra épülő fejlesztések.	Az országon belüli, illetve határon túli versenytársak megerősödnek.
Az ország határa az EU keleti határa is.	Nagy a kistelepülések száma és aránya	Az előnyösebbé váló jogi és technikai-technológiai feltételek kedveznek a nemzetközi gazdasági együttműködéseknek	Folytatódik a szakképzett munkaerő elvándorlása, különösen a fiatal diplomások körében.
Számos nemzetközi határátkelőhely (8 közúti és/vagy vasúti) működik a megyében.	a negatív demográfiai folyamatok	Interregionalitás (HUSKROUA)	Csökkennek a hazai pályázati lehetőségek, költségvetési források
Megindult az önszerveződés a gazdasági, a közigazgatási és a civil élet területein.	Alacsony szintű a települések közti érdekekre alapozott összefogás, nehezen alakul ki a mikro-, ill. kistérségi szemlélet.	Több település összefogásával közművelődési programok	A hátrányos helyzetű csoportok aránya megmarad vagy növekszik, újratermelődik.
Természeti- kulturális értékek számossága	Magas az alacsony iskolai végzettségűek aránya a lakosságban		Az intézmények erodálódása
Jó közlekedési infrastruktúra	Hiányoznak a komplex kulturális-turisztikai szolgáltatások.		Utánpótláshiány

A két térség közös érdeket és közös értéket jelentő együttműködésben megvalósítható tevékenységek azonosítása:

- A termékek piacszerzését, piaci pozícióját erősítő hálózatok multiplikátor hatású együttműködésének kialakítása
- Termelő tevékenységet folytató mikrovállalkozások tapasztalatcseréjét, technológia transzfert biztosító programok
- Képzett fiatalok helyben maradását elősegítő gyakornoki, illetve lakhatási, hazatelepülési programok
- Helyi identitástudatot elősegítő oktatási, illetve oktatást kiegészítő programok támogatása
- Helyi közösségek célorientált támogatása
- Innovatív közösségi, térségi programok megvalósítása, programsorozatok és együttműködésen alapuló rendezvények támogatása
- Táj-, természeti-, és kulturális értékek megőrzésére, fenntartható használatára irányuló turisztikai tevékenységek
- Hátrányos helyzetű családok és gyerekek számára szervezett oktatási, életmód tanácsadási, közösségszervező komplex programjainak támogatása

V. Összefoglaló

Jelen tanulmány egy kétpólusú területi célt fogalmaz meg, amely egyben egy vidékfejlesztési orientáció is. Egyrészt a határmenti két kistérség komplex fejlesztését, másrészt mint rurális térségek fejlesztését, amelyek kritikusabb pontjai a fejlesztéspolitikának. Éppen ebből eredően indokolt speciális kezelésük és egy komplex felzárkóztató stratégia generálása az itteni fejlesztéspolitika orientálására.

A határmenti területek – a dél Nyírség, és a Szatmár-Beregi térség – hátrányos helyzetű, fokozatosan leszakadó térségek. Egyértelműen ezek a térségek tekinthetők a megye és az ország külső perifériáinak. A külső perifériák, sajátos történelmi fejlődésükből eredően olyan problémákkal, nehézségekkel küzdenek, amelyek speciális beavatkozásokat tesznek szükségessé.

A Felső Tisza völgye egy jól körülhatárolható válságterület, amelynek a fejlesztésére elsősorban egy komplex, integrált felzárkóztatási programra, célzott, komplex beavatkozásokra van szükség annak érdekében, hogy a politika megakadályozza a külső perifériák végleges leszakadását.

Továbbra is kiemelt feladat a régi, történelmi vonzásközpontokkal a kapcsolatok reintegrálódásának segítése, amely segítheti ezen térség gazdasági kapcsolatainak erősödését egykori vonzásközpontjaikkal.

Fejlődésüket a térségek meglévő szolgáltatás és értéktranszfere önmagában nem képes biztosítani. A két térségben integrált, fenntartható beavatkozások szükségesek a problémák kezelésére. Külön figyelmet kell koncentrálni térségek belső perifériákra, ahol szintén megmutatkoznak a halmozottan hátrányos helyzet jellegzetességei (Dél-Nyírség keleti szeglete, a Tiszahát). Közös jellemzőjük ezeknek a térségeknek, hogy kiemelten fontos a fizikai és virtuális elérhetőség biztosítása, illetve a súlyos foglalkoztatási gondok miatt a szociális gazdaság erősítése.

A közösségi kohézió (közösségfejlesztési politikák gyakorlati alkalmazása) és a társadalmi versenyképesség javítása szintén lényeges eleme a vidékfejlesztési politikának, amely magában foglalja ezen térségek értékőrző megújítását.